

úvod

Spiritualita zdola – Boh k nám nehovorí len prostredníctvom Biblie a Cirkvi, ale aj prostredníctvom nás samých, našich myšlienok, citov, nášho tela, našich snov, našich rán, slabostí.

Mnísi, ktorí žili dávno, vytýčili okruh vlastných náruživostí a začali so sebaopoznaním, aby boli schopní poznať pravého Boha a stretnúť sa s ním. Evagrius Ponticus formuluje túto spiritualitu zdola vetou: „Chceš poznať Boha? Poznaj najprv sám seba.“

Spiritualita zdola nevidí cestu k Bohu ako jednosmernú ulicu, po ktorej sa k nemu neustále blížime. Cesta k Bohu vedie skôr okľukami a bludnými cestičkami, rôznymi „krachmi“ a sklamaniami nad sebou samým. Voči Bohu ma neotvára ani tak moja vlastná čnosť ako skôr moja slabosť, moja nemohúcnosť, ba dokonca i môj hriech.

Kto sa stotožní s ideálmi, potlačí často svoju realitu, ktorá týmto ideálom nezodpovedá. Tak dochádza k vnútornému rozpolteniu človeka a ten ochorie.

Zostupom do vlastnej reality – v spiritualite zdola ide skôr o to, aby sme práve tam, kam sme dospeli na konci svojich možností, otvorili k osobnému vzťahu voči Bohu. Mnísi hovoria, že pravá modlitba stúpa nahor z hlbín našej biedy, a nie z našej čnosti. Jean Lafrance, ktorý popisuje hlbinnú modlitbu ako typický kresťanský jav, potreboval dlhodobý zážitok zlyhania, aby dospel k pravej modlitbe. „Strach zísť do hlbín svojej biedy“ (Lafrance).

Spiritualita zdola sa zaoberá otázkou, čo máme robiť, keď sa nič nedarí, ako máme zaobchádzať s črepinami svojho života a ako z nich môžeme vytvoriť niečo nového.¹

Odôvodnenie spirituality zdola

a) biblické príklady

Biblia nám nikdy pred oči nestavia dokonalých a skvelých ľudí ako príklady viery, ale práve tých, ktorí na sebe niesli nejakú ťažkú vinu a z hlbín volali k Bohu. Je tu Abram, ktorý v Egypte zaprie svoju ženu a vydáva ju za sestru, aby mal z toho prospech.

Mojžiš – vrah – utľkol v hneve jedného Egypťana.

Dávid – spí s Uriášovou ženou Bat-šebou. Nariadi, aby bol Uriáš ponechaný v bitke sám, a tak prišiel o život.

Šimon Peter – nerozumie Ježišovi: rád by ho zadržal od jeho cesty do Jeruzalema, od cesty na istú smrť. Ježiš ho nazýva satanom a prikazuje mu, aby mu šiel z cesty. (Mt 16,23) Musí prežiť skúsenosť, že za seba nemôže ručiť, dokonca ani keď to slávnostne sľubuje. Keď na to Ježiša zaprel, „vyšiel von a horko zaplakal“ (Mt 26,75). Práve pre svoju vinu sa Peter stal skalou pre ostatných.

Pavol – horlivo prenasleduje kresťanov – Damask – zrazený k zemi – tu sa rúca celá jeho životná stavba. Leží na zemi. Náhle je bezmocný, bezbranný a prežíva, ako sám Kristus s ním jedná, ako ho premieňa. „Nejaká choroba, ktorá ochromuje jeho silu a pokoruje ho“ (Schelke). Pavol sa chváli práve svojou slabosťou. Skúsenosť jeho zrejme trápnej choroby ho otvára Božej milosti, na ktorej jedinej záleží. Ako nikto iný hlása oslobodzujúci účinok vykúpenia v Ježišovi Kristovi. Preto ho tiež Boh od onej choroby neoslobodil.

¹ str. 5-7

Naším prianím býva stále viac a viac Bohom mocnieť, pred ľuďmi vyzerat' lepšie, viesť duchovný život, a byť tým stále lepší. Paradox – tam, kde sme slabí, bývame mimoriadne otvorení pre Boha a jeho milosť.

Ježiš – vedome sa obracia k colníkovi a hriešnikovi, pretože cíti, že práve oni sú otvorení na Božiu lásku. Oproti tomu spravodliví krúžia vo svojej honbe za dokonalosťou často len okolo seba.

Farizeji – nejde im ani tak o stretnutie s Bohom ako skôr o spravodlivosť a splnenie zákona.

Farizej a colník – colník spoznáva svoj hriech, vie, ako je nemožné napraviť spáchané bezprávie: bije sa v prsia, prosí Boha o zmilovanie – je ospravedlnený. (Lk 18,9-14).

Plevel a pšenica (Mt 13,29) – plevel má korene tak prerastené s koreňmi pšenice, že by sa spoločne s plevelom vytrhala i ona. Ak chce byť niekto bez chybičky, vytrhá so svojou vášňou i svoju vitalitu, so svojou slabosťou vytrhá i svoju silu.

Narodenie Ježiša v Betleheme – chce sa narodiť v tom, čo je v nás bezvýznamného.

Od doby Origena je zostup do pekiel obrazom toho, že Kristus tiež vošiel do ríše tieňov v našej duši. Makarius Veľký hovorí: „Tá priepasť je v tvojom srdci..“

Ak chceme s Kristom vystúpiť k Otcovi, musíme s ním najprv zostúpiť na zemi, ku všetkému zemitému, ku svojmu vlastnému ľudstvu.²

b) Monastická tradícia

Hriech

Tak hovorí Izák Sýrsky: „Kto pozná svoje hriechy, je väčší, než ten, kto svojou modlitbou vzkriesi mŕtveho. Kto hodinu trpí a vzdychá nad sebou, je väčší než ten, kto vidí anjelov. Kto v samote skrúšenosti nasleduje Krista, je väčší než ten, kto sa teší priazni plných kostolov“ (Lafrance, str.11).

Peklo je v každom z nás. Ak z neho neutekáme, ale držíme svoje vedomie v tejto priepasti duše, bez toho, že by sme si zúfali, začneme tušiť, že nás z neho môže vyslobodiť jedine Boh: že v hĺbke dochádza k obráteniu, že v núdzi najväčšej opustenosti nás zastihne Kristova spása.

...byť lotrom po ľavici alebo po pravici, ale vždy len lotrom...

Práve mladík sa musí najprv dostať do kontaktu so sebou a svojou realitou, aby dospel k Bohu – inak z neho bude Ikaros, ktorý sa náhle zrúti, pretože má krídla len z vosku.³

c) Benediktova rehoľa

Ty, človeče, spoznaj, že si len človek!⁴

Benedikt nechápe čnosť morálne, ale vidí v nej silu, ktorou človeka obdaroval Boh. Pokora teda vedie človeka k rozkoši vlastnej vitality, z vlastnej sily, z vlastného života formovaného Božím Duchom. Cieľom pokory teda nie je humilitatio, pokorenie človeka, ale jeho povýšenie, jeho premena Duchom Božím, ktorý človeka celkom preniká, a jeho radosť z tejto novej kvality života.

² str. 13-20

³ str. 23-24

⁴ str. 26

Kto zostúpi do vlastnej skutočnosti, do priepasti svojho nevedomia, do tmy svojho tieňa, do bezmocnosti svojho snaženia, kto sa dostane do kontaktu so svojim ľudstvom, so svojou zemitosťou, ten vystupuje k Bohu, ten dosiahne Boha skutočného.⁵

Jakub – vidí vo sne rebrík s vystupujúcimi a zostupujúcimi anjelmi (Gn 28,10). Sen mu otvára zrak pre Božiu prítomnosť v jeho živote, je práve na úteku. Ide o typickú situáciu človeka, ktorý je na dne, nič sa mu nedarí, jeho plány stroskotávajú – a tu sa mu vo sne dáva spoznať Boh. ... Sen mu ukazuje cieľ jeho cesty, ktorá ho najprv povedie ku sklamaniu z Lámana. To má kompenzačný význam. Navonok je všetko bezútešné, beznádejné. Ale Boh situáciu vo sne zmení. Ukazuje Jakobovi, že tam, kde je on na konci, Boh môže všetko prevziať do svojich dobrých rúk.⁶

d) Psychologické aspekty spirituality zdola

Nikto nemôže vystúpiť nahor, kto nezostúpil dolu.

Len poznanie vlastných slabostí nás môže ochrániť pred vytlačujúcimi mechanizmami, ktorými vylučujeme tieň.

Spoločenstvo s druhými ľuďmi môžeme prežiť len vtedy, ak budem ochotný akceptovať sám seba so všetkými svojimi chybami a slabosťami. Pokiaľ musím svoje slabosti skrývať, je môj kontakt s druhými len povrchný. Moje srdce sa druhého nedotkne.

Pokúste sa zostúpiť dolu, učte sa skromnosti a nikdy nebudete sami. (Jung, Listy III)⁷

Telo nás vždy znovu a znovu núti pokorne uznávať svoje ľudstvo.

Ľudská slabosť nám našťastie dovoľuje vidieť dokonca aj našu zlobu len ako úbohosť.

A práve v tomto okamžiku vrcholného strachu, kedy sa v nich zrútil obranný postoj, sa náhle uklúdnil, podrobili sa a akceptovali svoju situáciu.

Dürckheim – cesta k Bohu vedie často cez skúsenosť núdze, vlastného ohrozenia cudzími mocnosťami, cez skúsenosť zúfalstva, nespravodlivosti, samoty a smútku. Tým, že sa človek odváži do týchto temných skúseností, premenia sa jeho pocity a práve z tejto biedy povstane podopierajúci a oslobodzujúci, milujúci a osvetľujúci Boh.⁸

e) Spiritualita zdola v rozprávkach

A čože je tým pokladom? Nová vitalita, rýdzosť, môže to byť aj naše pravé hlbinné ja – ten obraz, ktorý si o mne urobil Boh.

Skok do studne, do hĺbky, je šancou preniknúť do nových oblastí, poznať kráľovstvo duše, v ktorom sme obdarovaní zlatým dažďom svojej božskej dôstojnosti.

Práve medzné situácie môžu byť pre nás príležitosťou, ako hlbšie preniknúť do tajomstva sveta našej duše, ako objaviť nové obzory, ako nájsť vnútorné bohatstvá a zakúsiť tak premenu.

Cesta do novej kvality života vedie cez zostup k vlastnému základu.

⁵ str. 28-29

⁶ str. 30-31

⁷ str. 35-37

⁸ str. 38-41

„Bezvýhodisková konfliktná situácia, osudové umenšenie vitality alebo životný konflikt“ – to vedie k tomu, že sa hrdina vypraví do iného sveta a tam nájde doposiaľ nepoznanú, či stratenú životnú silu alebo prameň života.⁹

Vývoj spirituality zdola

Cesta k pokladu – k nášmu pravému JA – je len jedným aspektom spirituality zdola. Iným je skúsenosť najspodnejšieho bodu, tj. vlastnej bezmocnosti, ktorá je potom odrazovým mostíkom do Božej milosti.

Tam, kde pred Bohom kapitulujem, kde vidím, že sa vlastnou silou z močarísk nedostanem, že sám seba lepšieho neurobím, tam môže byť začiatok môjho osobného vzťahu s Bohom.

Podľa Karla Rehnera práve v takomto zakúšaní vlastnej medze a bezmocnosti prežívame, ako na nás pracuje Duch Svätý. „Už sme sa pokúsili milovať Boha tam, kde nás už žiadna vlna citového nadšenia nenadnáša? Tam, kde už nemôžeme zameniť svoju vitalitu s Bohom, tam, kde sa nám zdá, že 'z takej lásky' zomrieme, pretože tá láska sa javí ako smrť a absolútna negácia? Tam, kde má človek pocit, že volá do prázdna bez akejkoľvek ozveny, tam, kde to vyzerá ako strašný skok do bezodnej priepasti, tam, kde sa všetko javí ako neuchopiteľné a zdanlivo nezmyselné?“

Hermann Hesse píše v jednom liste, že naša cesta v boji o dobro musí nutne skončiť zúfalstvom, „totiž názorom, že uskutočnenie čnosti, dokonalá poslušnosť, náležitá služba jednoducho neexistujú, že spravodlivosť je nedosiahnuteľná, naprostá dobrota nesplniteľná.

Až keď si pri snahe o život podľa Božej vôle priznáme, že nikdy nedosiahneme premeny, začíname tušiť, že veriť znamená: padať do náruče Boha a zveriť sa Bohu.¹⁰

a) Dialóg s myšlienkami a citmi

Emócie a vášne nesmieme hodnotiť. Všetky majú nejaký zmysel. Ide len o to, kam nás chce Boh s nimi nasmerovať.

Ak sa započúvam do svojho hnevu, možno mi povie, že žijem v protismere k svojej podstate.. Zúrivý hnev mi často ukazuje, že som druhým prenechal príliš mnoho moci. ... V tom prípade sa musí táto zúrivosť stať studňou, do ktorej musím skočiť, ako to v rozprávke „Pani Holle“ musela urobiť Maruška, keď už nemohla ďalej, keď už bolo všetko uvažovanie zbytočné. Snáď potom objavím na dne svojej studne líku plnú kvetov, takže sa vo mne i okolo mňa náhle všetko premení.

Spiritualita zdola – dialóg s našimi myšlienkami a citmi

- zostup až na dno, vcítenie sa do vlastných emócií a vášní
- kapitulácia pred Bohom

Ak sa však pustíme do dialógu s našou prchkosťou – krik po živote. Často ukazuje na situácie z detstva, kedy jej nositeľ cítil, že nie je so svojou jedinečnosťou, so svojimi pocitmi braný dost vážne. – aby človek nebol braný na ľahkú váhu, aby nebolo rozdupaných a zahrdúsených ešte viac citov. Vtedy bol hnev dôležitý na prežitie, teraz však už dobrou

⁹ str. 42-45

¹⁰ str. – 47-49

stratégiou nie je, mnohí naopak svojou hnevivosťou trpia a sťažujú tak život sebe i svojmu okoliu.

Existujú však tiež ľudia, ktorým dialóg s ich hnevivosťou nepomôže. Musia sa vo všetkej pokore so svojimi nezvládnuteľnými citmi zmieriť a dať sa svojím hnevom viesť až k vlastnej bezmocnosti, v ktorej im nezostane nič iného, len sa vzdať Bohu.

Mnoho ľudí trpí rôznymi úzkosťami. Častou reakciou býva snaha zvládnuť úzkosť buď pomocou nejakej terapie alebo ustavičným modlením, aby im Boh túto úzkosť nejako odňal. V oboch prípadoch sú však na ňu fixovaní a radi by sa jej za každú cenu zbavili: potom však posolstvu svojej úzkosti nerozumejú. Bez nej by sme nepoznali žiadnu mieru, neustále by sme sa „preťažovali“. Prehnaná úzkosť nám často pripomína nesprávny postoj k životu. ... úzkosť nám ukáže nesprávne životné postoje, napr.: „Nesmiem urobiť žiadnu chybu, inak nestojím za nič. Môžem sa blamovať. Blamážou nemôžem prísť o svoju dôstojnosť.“

Úzkosť ma môže vyzvať k lepšiemu zaobchádzaniu so sebou samým a k tomu, aby som našiel primeranejší obraz o sebe samom. Môže sa však stať, že všetky rozhovory s mojou úzkosťou nič nezmôžu, že mi cez to všetko ostane a bude ma ochromovať. Potom ma ženie úzkosť k Bohu. Potom mi neostane nič iného, než si priznať vlastnú bezmocnosť voči vlastnému strachu a úzkosť sa stane najhlbším dnom údolia, od ktorého sa môžem odraziť a „ponoriť sa v Boha“.¹¹

Pomoc je aj v tom, že priznám strach, ale súčasne verím, že je vo mne priestor, ku ktorému strach nemá prístup. Moje emócie sú nim poznamenané, ale do hĺbky strach nepresiakne.

Hocikedy sa bojíme sami seba. Potlačili sme svoje agresie a sme plní strachu, že by mohli explodovať.

Tak by mohol dialóg s jej (matka sa strachuje o dieťa) strachom viesť k tomu, aby sa pri všetkej svojej starosti o dieťa lepšie starala o seba. Strach má vždy nejaký zmysel. Len musíme jeho reči rozumieť.¹²

Vo mne je niečo, čo už ani smrť nezničí.

Spiritualita zdola zaobchádza tiež inak s našimi pudmi. Nesnaží sa ich ovládnuť, ale premeniť.

V jedle sa ukrýva túžba po pôžitku: uzdravenie spočíva skôr v umení vychutnávať veci a dopriať si dobré jedlo.

Pravá askéza neznamená len zriekanie sa a umŕtvovanie, ale nácvik toho, ako byť človekom, t.j. ako vedieť všetko vychutnať.

Mnísi hovorievajú o tom, že musíme najprv priznať svoju bezmocnosť: až potom od nás Boh odníme boj. V jednom výroku sa hovorí: „Ktorýsi brat sa pýtal otca Agatona na smilstvo a ten mu poradil: predhod' svoju neschopnosť Bohu a prídeš k pokoju.“

Sexualita ženie k Bohu. V spiritualite zdola ju prijímame vďačne, pretože nám vždy znovu pripomína, že náš duchovný život vrcholí v rozkoši zo života, že nemáme žiť len korektne, ale že môžeme prerásť sami seba v extáze, ktorá vedie k Bohu.

Existuje ale tiež spirituálna skúsenosť, že nás sexuálne hnutie zaplaví i spirituálnou energiou, že nám sexualita vždy znovu pripomenie našu túžbu po láskyplnom, vášňou nabitom splynutí s Bohom a po dovŕšení tejto túžby v ňom.¹³

¹¹ str. 49-52

¹² str. 53

Ak pôjde v jej spiritualite predovšetkým o Boha a nie o kľudný a pokojný život, potom nenájde Boha mimo svoj smútok, ale jeho prostredníctvom.

Ustavičná snaha po pochopení, uznaní a akceptovaní, nemá žiaden zmysel.

Ako v kláštornom spoločenstve, tak aj v manželstve existujú situácie, „ktoré došli tak ďaleko“, že sú neriešiteľné. Nútia ma k tomu, aby som svoju oporu a bezpečnosť hľadal v Bohu.

Neriešiteľné problémy vo vzájomných vzťahoch môžu byť pre mňa testom, nakoľko beriem Boha naozaj vážne. Teraz sa môžem naučiť, ako stavať jedine na Bohu. ... Ak nenachádzam hrejivé bezpečie domova u iných, musím ho hľadať v sebe. Vo mne samom existuje priestor, kam podpichovanie druhých neprenikne.

Dosť často býva našim vzorom človek kľudný, ktorý sa dokáže ovládať, pokojný a vľúdny. Týmto ideálnym obrazom však skreslíme obraz, ktorý si o nás urobil Boh. Snáď chce vo mne žiť niečo úplne iného, niečo jedinečného, niečo, čo by Boh rád rozvinul iba vo mne, a toto niečo ja potláčam, pretože to nezodpovedá mojim predstavám.¹⁴

b) Rozhovor s mojimi emóciami

Na chorobu sa často pozeráme ako na porážku. Neovládame sa tak, aby sme stáli nad vecou: tu nás infikuje nejaký vírus, tu naše telo reaguje na napätie a problémy.

Choroba býva dosť často šancou, ako v sebe objaviť poklad. Keby sme neochoreli, žili by sme aj naďalej na povrchu a míňali by sme sa s tým, čo je podstatné.

Choroba môže byť šancou k objaveniu nových možností v nás, môže nás však viesť aj k zúfalstvu nad sebou samým, k bezmocnosti voči bolestiam, ktoré sú s ňou spojené.

Kňaz – strach

Často sa stáva, že kňazi dostávajú pri omši strach zo závrate... Mnohí si potom myslia, že s nimi nie je niečo v poriadku. .. „Kde vrávorám?“ Závrat často ukazuje na vnútornú rozpoltenosť, prameniaku v rozdiel medzi ideálnym obrazom a skutočnosťou. Príčinou závrate býva väčšinou spiritualita zhora. Ideál bol tak vysoký, že sa z neho človeku zatočila hlava. ... Tak reaguje telo. ... akceptovať moju ľudskú realitu s jej chybami a slabosťami a slúžiť Bohu taký, aký som. To ma pravdepodobne ochráni pred povyšovaním sa nad ľuďmi. ... dať sa uviesť do tajomstva kresťanského kňaza. „Náš veľkňaz nie je taký, že by nebol schopný mať súcit s nami, slabými. Naopak! Ved' on sám bol skúšaný vo všetkom možnom ako my veľkňaz je vzatý z ľudu, a býva ustanovený pre ľud v jeho záležitostiach u Boha... (Hebr 4,15; 5,1).

Bolesť hlavy nám prekáža v práci, a preto sa chceme pokiaľ je to možné bolesti zbaviť. Normálne je to znamenie, že sme prepracovaní, že sme príliš pod nejakým tlakom, že sa v nejakej spoločnosti necítíme dobre. Telo nás núti ku kľudu, ktorý by sme si inak nedopriali, a hlási sa o slovo, keď sme prekročili svoju mieru. Mali by sme byť vďační za to, že reaguje tak silno. Je to náš verný sprievodca.

Neexistuje totiž len choroba ako výraz duše, ale i čosi ako choroba osudová, nám z vonku prisúdená.¹⁵

¹³ str. 55-57

¹⁴ str. 58-60

¹⁵ str. 61-65

c) Ako zaobchádzať so svojimi ranami

Henry Nouwen: „Tam, kde sme poranení, kde sme nalomení, tam sme otvorení pre Boha.“ Tam sme taktiež otvorení na stretnutie s našim pravým ja. Svojimi ranami objavím, kto vlastne som. Tu sa dostávam do kontaktu so svojim srdcom, s prameňom odkiaľ do mňa prúdi život, tu objavím poklad môjho pravého ja. Rany rozlámu moje masky, ktoré som si nasadil a obnažia pravý Základ.¹⁶

Rana – brána k Bohu

Často žijeme v ilúzii, že všetky naše rany sa môžu vyliečiť, a Boha používame k tomu, aby nám naše rany zahojil. Zahojením rozumieme, že sa uzavrá a že ich už necítíme. Pokiaľ sa naše rany nezajazvia, stále okolo nich krúžime a vŕtame sa v nich stále hlbšie a hlbšie. Zazlievame Bohu, že túto ranu vôbec pripustil. Až keď sme ochotní sa s ňou zmieriť, môže sa stať pre nás bránou do nášho vnútra, bránou k priestoru zdravému, neporanenému, v ktorom v nás prebýva Boh. Rana nás núti hľadať zdravie vo svojom vnútri, a nie vo vonkajšej sile a zdatnosti. V každom z nás – nech nás už život zranil akokoľvek – je tento neporušený priestor – veľsvätyne – ku ktorému má prístup len Boh. Tam zakúsime uprostred svojej rozorvanosti uzdravujúceho Boha.¹⁷

d) Skúsenosť bezmocnosti a zrútenie

Zakúšanie Boha nie je nikdy odmenou za našu vlastnú námahu, ale odpoveďou na našu bezmocnosť.

André Louf hovorí o askézy slabosti: „Každá forma pravej askézy musí viesť mnícha k tomuto nulovému bodu, kde sa jeho sily zrúti, kde je konfrontovaný so svojou slabosťou a už na ňu nestačí. Jeho srdce je rozbité, rozdrvené...

„Pôst a nočné bdenie majú svoj cieľ v tom, že chcú mnícha zbaviť odvahy, aby sa sám seba vzdal. Askéza nevedie k sile, ale vedie ku slabosti, ku skúsenosti, že sme celkom a úplne odkázaní na Božiu milosť.

Louf na jednom príklade vysvetľuje, čo rozumie pod pojmom askéza: „Predpokladajme, že príde mladý mních a opýta sa: „Otče opát, môžem zajtra vstať o hodinu skôr? Ja to dokážem, verte mi!“ – „Nuž, keď to dokážete, potom to nie je nutné. Potom to už nemá ani zmysel! Lebo kde potom stojíte? Potom stojíte na strane spravodlivých...“ Celkom iná by bola situácia, keby povedal: „To je moja slabina a cítim, že ma sem volá Boh, aby skrze túto moju slabosť mohol na mňa pôsobiť.“ To je askéza. A tej nie je povoláný každý, to je jasné.“

Pocítim, že mi moja askéza nepomohla vyhnúť sa hriechu a poznám, že nemám žiadnu záruku, že už nehreším. Ak ma nepodrží Boh, potom budem upadať do hriechu stále znovu a znovu.

Hriech

Ide o to, ako si svoje skúsenosti vykladám a ako na ne reagujem. Svoj hriech si môžem vyložiť ako zlyhanie a reagovať výčitkami: to ma potom stiahne vnútorne dolu a vŕtenie do rezignácie. Môžem tiež hriech zľahčiť a celý môj duchovný život sa stane mešťanským. Alebo môžem tiež hriech vytesniť – a potom sa stanem farizejom. Spiritualita zdola nás volá k tomu, aby sme videli v hriechu šancu k plnej odovzdanosti sa Bohu. To prirodzene neznamená, že by sme mali vedome hrešiť. Mali by sme bojovať, aby sme boli zmenení

¹⁶ str. 66-67

¹⁷ str. 70

Bohom. Ak sa s tým vyrovnáme, ak pri všetkej svojej snahe o dokonalosť priznáme svoju vlastnú bezmocnosť, je tento najhlbší bod príležitosťou, ako sa celkom a úplne odovzdať Bohu. V hriechu nám Boh strháva z tváre všetky masky, tu sa rúcajú všetky steny korektnosti, ktoré sme vybudovali.

Práve vo svojej slabosti získavame cit pre Božiu milosť.¹⁸

O milosrdenstve Boha nikdy nepochybovať.

Črepiny sa dajú znovu zlepiť.

Miesto toho, aby som si nadával, natiahnem svoje prázdne ruky k Bohu. Prestanem hľadiť na svoj hriech a zadívam sa na milosrdného Boha, ktorý ma napriek všetkému miluje. Potom začnem chápať, že sa pred ním nemusím ničím ukazovať, že moja askéza bola poznamenaná ťažkosťou, že som chcel pred ním dobre vyzerieť. Ak stojím pred Bohom vo svojom hriechu, zlomí sa moja ťažkosť. Potom som skutočne oslobodený od všetkých výkonnostných tlakov.¹⁹

e) Spiritualita zdola a spoločenstvo

V kláštoroch, ale i vo farských spoločenstvách často počujeme nárek, že to ktoré spoločenstvo nezodpovedá ideálu... Na to väčšinou nasledujú úvahy o tom, ako sa lepšie priblížiť vytúženému ideálu. Potom ale až príliš často kladieme na spoločenstvo nároky, ktoré nemôžeme vôbec splniť.

Ani my teda nemusíme líčiť našu rodinnú históriu v svetlejších farbách, než to v skutočnosti je.

Mužné doznanie viny v dejinách nášho rodu i cirkvi by pôsobilo oslobodzujúcim spôsobom, pretože potlačenie viny a mechanizmus ospravedlňovania nás fixuje na minulosť a núti nás k jej opakovaniu.

V organizme ochorie vždy ten najslabší článok: vypovedá to však niečo o celom organizme.

Pozorné zaobchádzanie s chorými bratmi a s krízovými situáciami v konvente je známkou kresťanského spoločenstva. U rôznych firiem je chorý bez šance.²⁰

Pokora a humor ako základná črta kresťanskej existencie

Humor nie je koniec koncov vecou charakteru, ale viery.

¹⁸ str. 71-73

¹⁹ str. 75-76

²⁰ str. 77-80